

RŮZNÉ PODOBY ČÍNSKÉHO WUSHU*

DIFFERENT KINDS OF CHINESE WUSHU

IRENA MARTÍNKOVÁ¹, MICHAL PELIŠ¹, TOMÁŠ VESELÝ²

¹ Katedra základů kinantropologie a humanitních věd

Fakulta tělesné výchovy a sportu, Univerzita Karlova v Praze

² Gymnázium Karla Sladkovského v Praze, SK Zvole, oddíl Wushu Zvole

SOUHRN

Cílem textu je seznámit čtenáře s různými podobami čínských bojových aktivit zahrnovaných pod termín *wushu* s ohledem na různorodost cílů a smyslu, který má pro praktikující. Představíme následující podoby *wushu*: *wushu* jako boj zblízka, *wushu* jako bojové umění, *wushu* jako sport, *wushu* jako zdravotní cvičení, *wushu* jako bojové cesty a *wushu* jako exhibiční vystoupení. Nakonec uvedeme pojetí *wushu* z hlediska západní společnosti a škol *wushu* provozovaných v České republice. Naším cílem tak bude sledovat pestrou paletu různých přístupů těch, kteří *wushu* praktikují.

Klíčová slova: Wushu, kung-fu, čínská filosofie, čínské náboženství, bojová umění, zdraví.

ABSTRACT

The aim of this paper is to introduce different kinds of Chinese martial activities (*wushu*) with respect to the differences of their aims and meaning for practitioners. We introduce the following kinds of *wushu*: *wushu* as close combat, *wushu* as martial arts, *wushu* as sport, *wushu* as health exercises, *wushu* as martial paths and *wushu* as exhibitions. Then we explain the understanding of *wushu* in the West and within Czech *wushu* schools. Our aim is to present a wide range of approaches of *wushu* practitioners.

Key words: Wushu, Kung fu (Gongfu), Chinese philosophy, Chinese religion, Martial arts, Health.

ÚVOD

V různých obdobích a kulturách byl boj pojímán různým způsobem. Ačkoliv se boj v některé ze svých podob rozvíjel ve všech společnostech, z hlediska různorodosti a stupně rozvoje systémů individuální obrany bývá zdůrazňována role Asie. V tomto článku se budeme zabývat čínskými bojovými aktivitami – *wushu* (*wu-šu*).¹ *Wushu* je v Číně považováno za historické dědictví a nedílnou součást kultury. Dodnes existuje velké množství různých stylů, které se předávají z generace na generaci. Během svého

---

* Tento článek byl napsán s institucionální podporou PRVOUK P39.

¹ Neuvedeme-li jinak, je v textu použit přepis čínštiny do transkripce pinyin. V případě značné odlišnosti ve výslovnosti je v závorce uvedena i standardní česká transkripce.

vývoje byly čínské bojové aktivity výrazně ovlivněny filosofickými a náboženskými naukami konfucianismu, taoismu a buddhismu. U současného *wushu* nezbyvá než připustit i vliv Západu a soutěžního sportu.

Cílem tohoto článku je systematicky prezentovat podoby *wushu* z hlediska cílů a celkového smyslu, který je ve *wushu* sledován praktikujícími. Článek tak navazuje na práci Martínkové a Vágnera (2010), která se zabývá různým smyslem bojových aktivit především na základě japonských způsobů boje, a doplňuje ji o nové kategorie – bojová zdravotní cvičení a bojová exhibiční vystoupení. Celkově se seznámíme s *wushu* jako bojem zblízka, bojovým uměním, sportem, zdravotním cvičením, bojovou cestou a exhibičním představením. Mnohé z těchto podob *wushu* se vzájemně prolínají, my se však pokusíme seznámit s nimi čtenáře odděleně, abychom mu umožnili snadnější orientaci. V poslední části článku ukážeme rozdíly mezi západním a východním přístupem na příkladu výuky *wushu* v České republice.

Protože neexistuje ucelená a přehledová česká publikace o *wushu* z pohledu kinantropologie, článek se pokouší tuto mezeru zaplnit. Vzhledem k nedostatečnému množství a kvalitě současných odborných zdrojů je obtížné získat komplexní informace o všech aspektech *wushu*. Skutečné proniknutí do *wushu* je v Číně spojeno s dlouholetou praxí pod dohledem mistra. Odborné i populární publikace o *wushu* jsou považovány spíše za druhotný zdroj seznámení se s *wushu*. Kromě dostupné odborné literatury využívá článek rozhovorů a zkušeností získaných jedním z autorů dlouholetou praxí a při přípravě závěrečné práce, viz Veselý (2011).

POJEM WUSHU

Wushu jako historické dědictví ve všech svých podobách je součástí čínské kultury i každodenního života. Termín *wushu* se používá vždy jen ve spojení s čínskými bojovými aktivitami. Toto slovo je přepisem dvou čínských znaků: *wu* je přepis znaku, který v čínštině znamená „válka“ a „boj“, a *shu* je přepis znaku s významem „technika“, „dovednost“ či „umění“. Slovo *wushu* se do českého jazyka většinou překládá jako „bojové umění“ (např. Chegongzhuang, 1991; Draeger & Smith, 1995, 12; Kurfürst, 1992b) či jako „bojové techniky“ (Yang, 2002; Šebej, 1990, 9).

Wushu není jediným názvem, kterým je možné se odkazovat k čínským bojovým aktivitám. *Wushu* je spíše známé pod názvem *gongfu* (*kung-fu*).² *Kung-fu* je však na západě někdy spojováno se spiritualismem, mysticismem a nadpřirozenými jevy. Jde tu zřejmě o vliv klasické čínské kinematografie, která ztvárňuje legendy i osobitý výklad historických faktů formou metafor. Z pohledu západního člověka jsou tyto filmy vnímány často jako příběhy, které navíc ukazují nadpřirozený charakter *wushu*. Metaforické a poetické vyjadřování je však typickým znakem tradičního čínského způsobu zpracování dějin (Král, 2005). Proto je pochopitelné, že čínská bojová umění bývají nepřiměřeně interpretována.

Nesprávné označení *kung-fu* je také používáno v souvislosti s filmy přicházejícími převážně do Ameriky v polovině 20. století. V zájmu vzájemného dorozumění se postupně tento termín ujal a přistoupili na něj i Číňané s výjimkou těch, kteří žijí na území

---

² S ohledem na popularitu termínu *kung-fu* budeme v dalším textu používat tuto variantu.

kontinentální Číny. Draeger & Smith (1995, 12) vykládají *kung-fu* jako „úkol“, „dovednost“, „úsilí“, „vykonaná práce“ a „schopnost uměleckého nebo sportovního výkonu“. Šebei (1990, 10) tento termín překládá jako „mistrovství“ či „zručnost“, která se týká jakéhokoli oboru. V literatuře se můžeme také setkat s termínem *quanfa* (*čuan-fa*), který je překládán jako „umění boje beze zbraně“; na rozdíl od *wushu*, jež souhrnně označuje bojové techniky využívající kromě technik paží a nohou i zbraně. V dnešní době se již častěji používá termín *wushu*, který je doporučován i čínskou vládou. Podle Kurfürsta (1992a) používání termínu *wushu* souvisí s působením vyslanců Čínské asociace *wushu* ve vyspělých zemích světa a s rozvíjející se sportovní disciplínou, kterou zastřešuje Mezinárodní federace *wushu*.

V následujícím textu budeme používat termín *wushu* souhrnně pro všechny jeho podoby – nebudeme jej tedy překládat jako „bojové umění“, protože termín „bojové umění“ bude charakterizovat jen jednu z těchto podob. Celkově bychom mohli *wushu* přeložit jako „bojová aktivita vycházející z čínské kultury“ (viz Martínková & Vágner, 2010). *Wushu* je pro Číňany tradičním kulturním dědictvím slučujícím mnoho aspektů – zahrnuje nejen sebeobranu, ale také historické, zdravotní, společenské, filosofické, náboženské, umělecké a kulturní hodnoty.

Zrod *wushu* na území Číny se pojí s legendami sahajícími do první poloviny 3. tisíciletí před naším letopočtem. Jedna z nich říká, že bohyně devátého nebe (Jiu Tian Xuan Nu) zasvětila Žlutého císaře (Huang Di) do bojových umění (Cohen, 1997, 230). Další legenda hovoří o boji Žlutého císaře s nepřítelem Chi Yuo. Legendární Žlutý císař zvítězil nad svým nepřítelem a tento boj je uchován v lidovém tanci *czjuedi*, podobně jako jiné pozdější významné bitvy a události čínské historie (Kurfürst, 1992b, 11). Tyto tance jsou považovány za první mezi lidmi tradované kořeny *wushu* (Kurfürst, 1992a). Zmiňované příběhy si lidé často připomínají při bojových slavnostech i v současnosti.

DĚLENÍ WUSHU

Wushu bývá nejčastěji děleno na tzv. vnější a vnitřní styly (Draeger & Smith, 1995, 12). Vnější styly převážně pocházejí ze Šaolinského kláštera³ a Emejských hor. Tyto styly jsou pro západní způsob myšlení snadno přístupné. Důležitý je pro ně rozvoj pohybových schopností a bojových technik, jako je tomu například u klasického boxu nebo zápasu. Nejznámějších z nich – *chang quan* (dlouhá pěst) a *nan quan* (jižní pěst) – se staly oficiálními soutěžními disciplínami na mistrovství světa a mistrovství Evropy ve sportovním *wushu*. Současná podoba sportovního pojetí se však často liší od původních stylů. Dalšími zajímavými modifikacemi stylů jsou například imitace různých zvířat (opice, had, tygr, leopard, kudlanka nábožná apod.).

Vnitřní styly pocházejí z Wudangských hor (Hong, 2008), které vešly ve známost až díky filmové tvorbě. Vnitřní styly jsou charakteristické prací s vnitřní energií *qi* (*čchi*), měkkými pohyby a využitím protivníkovy síly. Nejznámější z těchto stylů jsou *xingyi quan* (*si-ni čuan*), *bagua zhang* (*pa-qua džan*) a *taiji quan* (*tchaj-ti čuan*). Při šíření *taiji quan* došlo ke značné modifikaci jak samotného cvičení, tak i jeho názvu – *taiji* se dnes objevuje jako: *tajčí*, *taichí*, *tajčchi*, *tchaiti* nebo *thai qi*.

---

³ Klášter *Šaolin* se nalézá na úpatí hory Sung-šan v provincii Che-nan, u města Čeng-čou.

V následujícím textu představíme dělení *wushu* podle cílů a celkového smyslu, který usměrňuje a ovlivňuje způsob praktikování bojových technik. *Wushu* není označením pro jediný způsob boje. Ani na svém počátku nebylo *wushu* zcela vymezeným systémem bojových praktik určených především pro boj. Poté, co proniklo i mezi běžný lid, setkala se s mnoha typy lidových zápasů a se základními čínskými myšlenkovými směry, jako jsou konfucianismus, taoismus a buddhismus. *Wushu* bylo ovlivňováno taoistickými a buddhistickými meditativními a dechovými cvičeními, u kterých se objevily i možnosti aplikace v boji. Ve 20. století se ve *wushu* projevil znatelný vliv západní kultury, což přispělo k rozvoji *wushu* jako sportu. V současnosti můžeme vymezit šest základních podob *wushu* podle cílů a celkového smyslu, který má pro ty, kdo se mu věnují: 1) *wushu* jako boj zblízka, 2) *wushu* jako bojové umění, 3) sportovní *wushu*, 4) *wushu* jako zdravotní cvičení, 5) *wushu* jako bojová cesta a 6) *wushu* jako exhibiční vystoupení.

WUSHU JAKO BOJ ZBLÍZKA

Boj je starý jako lidstvo samo. Počátky bojových umění jsou spatřovány v loveckých dovednostech, skutečný rozvoj bojových dovedností se však objevuje až v době, kdy se člověk postavil proti člověku (Draeger & Smith, 1995, 7). Boj proti protivníkovi z bezprostřední vzdálenosti, jehož smyslem je (sebe)obrana či útok, nazýváme bojem zblízka (viz Martínková & Vágner, 2010, 30 n.). Bojové techniky v tomto kontextu jsou určovány a testovány praxí, velký důraz je kladen na efektivitu. Boj zblízka úzce souvisí s válečným uměním. V Číně lze válečné umění vystopovat až do doby dynastie Zhou (Čou) (11.–3. století př. n. l.). Literatura z této doby se zmiňuje o umění lukostřelby, šermu a zápasu. V době působení Konfucia⁴ studovali příslušníci šlechtických rodin hudbu, lukostřelbu, jízdu na válečném voze, psaní a aritmetiku (Draeger & Smith, 1995, 14 n.).

Za vlády dynastie Jin (Ťin) (3.–5. století n. l.) měly na *wushu* silný vliv taoismus a buddhismus. Taoismus přispěl gymnastickými cvičeními (*daoyin*) a učením o životní energii *qi* (*čchi*). Meditace a dechová cvičení, která tak silně ovlivnila vývoj *wushu*, posilovala i ozdravovala tělo se současným zkvalitněním způsobu boje (Draeger & Smith, 1995, 16; Shahar, 2008, 137 nn.). Taoismus ovlivnil *wushu* i z hlediska svých základních principů. Jde především o principy *wu wei* (*wu-wej*) a *ziran* (*c' -žan*), které zdůrazňují spontánnosti reakcí a zdržování se soupeření (Draeger & Smith, 1995, 35). *Wushu* jako boj zblízka ovlivnila také čínská medicína. Přínosem pro boj bylo například využití akupunkturních bodů, jejichž zasažení umožňovalo snadnější zranění protivníka (Shahar, 2008, 117 n.).

Wushu se uplatnilo při obraně klášterů a díky tomu se později projevil vliv buddhismu. Ačkoliv za dynastie Tang (7.–10. století) se mniši ze Šaolinského kláštera účastnili bitev souvisejících s ochranou prvního císaře této dynastie, většinou využívali bojové techniky pouze k vlastní sebeobraně. Pro jejich úspěchy v boji se rychle šířila sláva bojového stylu Šaolinského kláštera po celé Číně (Draeger & Smith, 1995, 16 nn.).

Dynastie Ming (1368–1644) a Qing (Čching) (1644–1911) lze označit za období rozkvětu *wushu*. Vzniklo mnoho škol a stylů, z nichž se velké množství dochovalo až do současnosti. Poté, co Mandžuoové dobyli Čínu a založili dynastii Qing, se mnoho

---

⁴ Kongzi (551–479 př. n. l.)

bojovníků snažilo pomoci dynastii Ming zpět k moci. *Wushu* bylo císařem oficiálně zakázáno a mnozí mistři zakládali tajné spolky. Přestože se nepodařilo nastolit zpět dynastii Ming, toto hnutí přispělo k rozšíření *wushu* po celé Číně.

Sebeobránná funkce *wushu* se uplatnila v době sociálních nepokojů během 19. století. Do konce 19. století byli Číňané přesvědčeni o dokonalosti *wushu*. Jejich víra ve *wushu* byla taková, že roku 1900 při tzv. boxerských povstáních šlo mnoho mistrů bojových umění do střetu proti střelným zbraním. Povstání však byla potlačena. Ve válce Číny s Japonskem o Koreu se znovu ukázalo, že pro moderní způsob boje je podstatná dobře vycvičená armáda a střelné zbraně. Tyto události (spolu s rostoucím vlivem Západu) přispěly k částečné proměně *wushu* (srv. Kurfürst, 1992b, 20).

WUSHU JAKO BOJOVÉ UMĚNÍ

S nástupem a rozvojem střelných zbraní bylo *wushu* jako hlavní způsob boje překonáno. Jednou z podob „mírového pojetí“ *wushu* je bojové umění. Jde sice o způsob boje, ve kterém je stále zřetelná orientace na osvojování si bojových technik, ale již se prozrazuje i sebekultivace.

V Číně je v současnosti tento přístup spojen především s konfucianstvím a některými aspekty taoistického a buddhistického myšlení. Konfucianství, taoismus i buddhismus jsou v tomto kontextu chápány právě jako životní styl – jde primárně o způsob myšlení v nenáboženské podobě. I obecně platí, že tradiční čínské myšlení není předáváno v historických textech ani v náboženských ideologiích, ale stalo se součástí běžného života společnosti (Král, 2005, 71 n.). Společenská pravidla stojící na nejvyšším místě v žebříčku hodnot čínské společnosti jsou pozůstatkem konfucianské filosofie. Konfucianství dbá na společenskou strukturu rodinného typu s mimořádnou úctou k tradici (Král, 2005).

Čínské tradiční školy bojových umění a vztahy v nich jsou přirovnávány k rodině.⁵ Vztah i označení jednotlivých studentů *wushu* odpovídalo rodinné hierarchii. Každý, kdo cvičil déle, byl považován za staršího bratra (staršího studenta). Mistr byl spíše otcem než velitelem. Staral se o své žáky, vychovával je, dostávalo se mu úcty a požíval značné autority. Společně se staršími studenty se řešily také osobní i ekonomické záležitosti školy a jejích členů. Mistrovi známí a příbuzní byli oslovováni jako tety a strýcové. Byla zachovávána úcta ke všem starším a déle působícím žákům ve škole. Tradiční struktura školy vycházela z konfucianského pojetí rodiny i státu, kde vždy mladší uctívá staršího. Konfucius kladl důraz na rodinnou harmonii a synovskou oddanost otci. I dnes mistři věnují čas starším studentům a ti pak pomáhají mistrovi. Nejde o smluvní vztah. Podle Konfucia se člověk učením stává lidštějším a dokonalejším (Král, 2005, 108). Bojové umění je spojováno s projevem lidskosti, svým bojovým aspektem je založeno na kontaktu s jiným člověkem a pochopení vlastní zranitelnosti, viz pojetí „humanity“ *ren* (žén) u Konfucia (Král, 2005, 106). Dalším znakem konfucianismu je obřadnost *li*. Nejstarší studenti mohou být vybráni za mistrovy „osobní studenty“. Toto označení není jen prázdňým pojmem, ale student se skutečně stává synem mistra ve všech ohledech, mistr mu předá veškeré své učení a považuje ho za nositele tradice. Před přijetím se

---

⁵ Moderní sportovní školy vznikající ve 20. století však připomínají spíše armádní výcvik.

student musí třikrát na kolenou poklonit mistrovi a celé jeho rodině na důkaz úcty a oddanosti, poté nalít šálek čaje a nabídnout ho mistrovi. Pokud mistr nabídnutý čaj vypije, přijímá žáka za svého osobního studenta, pokud čaj vylije na zem, žáka do rodiny nepřijímá. Součástí obřadu je i dárek mistrovi, případně jeho rodině, který si mistr uchovává po celý život jako důkaz vytvořeného vztahu.

Díky taoismu se *wushu* stává součástí celku života člověka. Taoismus učí, že nemá smysl hledat konkrétní a konečný cíl, ale sama cesta, *dao* (*tao*), je cílem. I *wushu* je cesta – cesta, která nemá konce. Podstatou je být na cestě, samo praktikování *wushu* je naplňováním života. Cvičení je cestou, na které nejde o směřování ke konkrétnímu cíli, ale o praxi v přítomnosti. Podle některých taoistů je směřování ke konkrétnímu cíli zajetím mysli. Taoismus a zejména čínský (čchanový) buddhismus se soustředí na přítomnost.

Mnoho škol *wushu* je ve svém učení považováno za taoistické se zřetelným projevem konfucianismu v sociálních aspektech. Zejména u vnitřních stylů jsou taoistické myšlenky nedílnou součástí. Symbolika založená na principech *yin* (*jin*) a *yang* (*jang*) je ve znaku mnoha škol *wushu*. Eberhard (2001) uvádí pod heslem *taiji* známý symbol *yin-yang* monády. Filosofický základ *taiji* je obvykle spojován s knihou *Laozi* – *Daodejing* (v českém prostředí známou jako *Tao te t'ing*, viz např. Lao-c', 2003) a s jedním z nejstarších textů starověkého čínského myšlení *Knihou proměn* (*Yijing*). *Taiji* se tak promítlo do dnes asi nejznámějšího vnitřního stylu *wushu* – *taiji quan* (*tchaj-ti čchuan*). *Knihá proměn*, která se stala zdrojem pro mnoho taoistických principů, představuje různé kombinace hexagramů. Tyto hexagramy jsou složeny z osmi trigramů a ty zase ze dvou čar – přerušené čáry *yin* a plné čáry *yang* (viz *Knihá proměn*, 2001). Těchto osm trigramů se v čínštině nazývá *bagua* (*pa-qua*). Jeden z vnitřních stylů *wushu* se jmenuje *bagua zhan* (*pa-qua džan*) a principy i způsob cvičení vycházejí z kruhového postavení těchto trigramů. K tomu taoismus říká, že slabé může zvítězit nad silným, měkké nad tvrdým. Často je právě díky této myšlence zamezeno vážné fyzické konfrontaci. Například obránce se postaví do nižšího společenského postavení než útočník a útočník již nemá možnost ho ponížit. Mnohé styly *wushu* jsou založeny na měkkých uvolněných kruhových pohybech, při kterých je síla útočníka pouze odvedena mimo obránce bez vynaložení dalšího úsilí. V taoismu se často používá metafora vody. Také principy *wushu* jsou často přirovnávány k vodě. Voda teče, je poddajná, dokáže všude proniknout, přesto je schopná vyvinout ohromnou sílu.

Čchanový buddhismus, u nás známý spíše pod japonským označením *zen* (zenový buddhismus), je nejmladším ze zmiňovaných myšlenkových proudů (Kráľ, 2005, 249 n.).⁶ Principy čchanového buddhismu mají buddhistický základ, ale jsou ovlivněny taoismem i konfucianismem. Čchanový buddhismus je postaven především na praxi bez zatěžování mysli. Buddhistická praxe je založena na uvolnění a klidném vnímání přítomnosti. Vnímání přítomnosti je významnou charakteristikou jak bojových umění, tak i tradičního čínského myšlení. Při konkrétní bojové konfrontaci musí být člověk maximálně uvolněný a mysl i tělo musí fungovat společně, aby bylo možné vhodně reagovat. Ve *wushu*

---

⁶ Buddhismus je v Číně bezpečně doložen až v 1. stol. n. l., *chan* (čchan) je čínský překlad sanskrtského termínu *dhjána* (meditace).

se zajímavým způsobem promítá vliv taoismu na buddhismus; je kladen důraz na vlastní život, který právě teď žijeme. Takový přístup je hinájánovému i mahájánovému buddhismu cizí, viz např. (Bondy, 1997). Důraz na přítomnost je charakteristický pro Čiňany dodnes.

Nakonec možná ani nepřekvapí značný vliv Západu na současné *wushu*. Po boxer-ských povstáních a kulturní revoluci mnoho mistrů *wushu* opustilo kontinentální Čínu. Mnozí se usadili v Americe a ve větších městech Evropy ve snaze zakládat tradiční školy *wushu*, často na komerční bázi. V cizině se nedařilo vždy pochopit přístup samozřejmý v tradičních školách *wushu* (Cheng, 2009). Část tradičního pojetí se však udržel téměř v každé škole *wushu*; vše záleží na dané škole, mistrovi a na jeho žácích.

Příkladem bojového umění náležejícího mezi čínské bojové aktivity, které se rozšířilo ve světě i u nás, je *Wing Chun* (více viz Pavelka & Stich, 2012, 57).

SPORTOVNÍ WUSHU

Za předchůdce sportovního *wushu* lze považovat bojové turnaje, které se v Číně pořádaly již od 3. století před našim letopočtem. Byla stanovena pravidla a vymezeny zakázané techniky pro veřejné turnaje (Kurfürst, 1992a). Turnaje, soutěže a výzvy měly pro většinu škol existenční význam. V Číně se od starověku až do roku 1920 objevují dva druhy turnajů – vyzývací turnaje a veřejné turnaje. Ve vyzývacích turnajích vyzyvatel určoval, zda se bude bojovat pouze na prohru nebo na smrt a zda budou použity zbraně. Vítěz mohl poraženého z místa jeho působení vyhnat a zabrat jeho školu. Veřejné turnaje lze chápat spíše jako soutěže o nejlepšího bojovníka. Byla zavedena pravidla o zakázaných technikách a na otevřeném pódiu bojovali dobrovolníci až do vítězství jednoho muže (Draeger & Smith, 1995, 28 nn.). Tyto turnaje lze také chápat jako předchůdce čínského bojového sportu zvaného *shoubo*, který se uplatnil ve vojenském výcviku. Vedle bojové přípravy byl *shoubo* i systémem kondičních cviků pomocí sestav (*taolu*). Sestavy se nejprve nacvičovaly individuálně a po jejich zvládnutí i jako aplikace s partnerem.

Po roce 1912, kdy skončila vláda dynastie Qing a byla založena Čínská republika, vznikl Ústřední institut bojových umění a tělesné kultury a Čínská asociace *wushu*. Na celostátní úrovni se začaly pořádat festivaly a soutěže. Tento celostátní rozvoj však přerušila druhá světová válka. Po roce 1945 a nástupu komunismu odešlo mnoho čínských mistrů na Tchaj-wan, do Hongkongu a později i do Ameriky a Evropy.

Ve 20. století měl na *wushu* velký vliv kontakt se západní kulturou, politické převraty a rozvoj vědy a techniky. Sportovní forma *wushu* však nebyla nikdy rozšířena do té míry, jako je tomu například u japonských bojových sportů. V Číně dlouho nechtěli přistoupit na podobu *wushu* omezeného mnohými pravidly a vnímali omezení některých aspektů *wushu* jako nepřirozené. Mnoho čínských mistrů toto tzv. „moderní *wushu*“ odsuzuje a říká, že je to sport, ve kterém nezbylo nic z tradičního *wushu*. Přesto se tato podoba *wushu* u mladší generace těší značné oblibě (Veselý, 2011).

Rozvoj sportovního *wushu* zabezpečuje Čínská lidová republika prostřednictvím různých organizací s pobočkami po celém světě. Nejznámější je Mezinárodní federace *wushu*, která úzce spolupracuje s Čínskou asociací *wushu* a sdružuje milióny členů (Veselý, 2011). *Wushu* usilovalo o to, aby bylo na olympijských hrách zařazeno jako ukázkový sport. Ačkoliv se tento krok nezdařil, byl ve stejných dnech, kdy se v Pekingu

konaly letní olympijské hry, uspořádán celosvětový turnaj, kde se setkali nejlepší zástupci tohoto sportu. Tribuny byly i přes sportovní vyčerpání olympijských her stále téměř obsazené. Záznam turnaje vysílala i ČT4 v hlavním vysílacím čase. V současné době má v Číně premiéru první film o sportovním *wushu* pod názvem *Wushu – The Young Generation*.

Základní techniky sportovního *wushu* jsou totožné s tradičními technikami a jedná se o výbornou pohybovou přípravu pro mládež. Na území Číny najdeme tisíce internátních základních škol, ve kterých se kromě běžných předmětů vyučuje i *wushu*. V místech tradičně spojených s bojovými uměními, jako je například Šaolinský klášter, vyrůstají ze škol *wushu* celé vesnice. Základy *wushu* obsahují i osnovy tělesné výchovy na běžných základních, středních i vysokých školách (Veselý, 2011).

Sportovní *wushu* se nyní dělí na dvě stále více se od sebe vzdalující disciplíny. Jsou to plnokontaktní zápasy (nazývané *sanda* nebo *sanshou*) a cvičení sestav (*taolu*) (viz *Rules of Sanshou* a *Rules of Taolu*).

V České republice není sportovní *wushu* příliš známé. Tento sport sdružuje Český svaz Full-contactu a ostatních bojových umění (ČSFu), kde má *wushu* svoji sekci. ČSFu je členem Evropské federace *wushu* (EWuF) i Světové federace *wushu* (IWuF). Členství v těchto federacích opravňuje k účasti a reprezentaci České republiky na mistrovstvích světa a Evropy. V České republice jsou každoročně pořádány dvě soutěže, a to Mistrovství České republiky a Czech Open. Dvakrát za rok se pořádají turnaje pro děti a mládež a Juniorská liga *wushu*, která se skládá z dalších čtyř závodů v každém roce.⁷

WUSHU JAKO ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Vlivy buddhismu a taoismu na *wushu* umožnily sledovat i jiné než bojové cíle. *Wushu* se začalo využívat jako prostředek k upevnění či znovuzískání zdraví. V současnosti je *wushu* populární formou zdravotního cvičení. Tento důraz zachránil velké množství stylů před zapomením.

Zdravotní pojetí *wushu* sahá k počátkům našeho letopočtu, kdy přišlo do Číny mnoho indických buddhistických mnichů, kteří ovlivnili pojetí hygieny a zdraví. Spolu s indickými mnichy proniklo do Číny tradiční indické bojové umění *kalaripajattu*, které částečně působilo na vývoj *wushu* (Draeger & Smith, 1995). Díky taoismu se k *wushu* připojila gymnastická cvičení *daoyin*, jež obsahovala učení o životní energii *qi* (*čchi*), a meditace a dechová cvičení *qigong* (*čchi-kung*)⁸ jakožto tradiční součást čínské lékařství (Kala & Kurfürst, 1994, 8; Shahar, 2008, 137 nn.).

Zdravotní aspekt je spojen zejména s vnitřní energií *qi*. Plynulý pohyb umožňuje plynulé proudění *qi* v těle. Je-li plynulost toku *qi* přerušena, objeví se nemoc. Pochopení principu *qi* není snadné: „Jakožto životní popud neustále koluje mezi svým blíže neurčeným zdrojem a nekonečným množstvím jeho projevených forem. Člověk jím je nejen prodchnut ve všech svých aspektech, nýbrž v něm i čerpá svá morální či umělecká hodnotová měřítká“ (Cheng, 2006, 28).

---

⁷ Juniorskou ligu založil Mgr. Tomáš Veselý.

⁸ Tato dechová cvičení je však třeba odlišovat od moderního hnutí *qigong*, které vzniklo v Číně ve 20. století (srv. Palmer, 2007, 18).

Se zdravotními účinky je u nás v současnosti spojeno zvláště *taiji quan*, jehož pravidelné cvičení ovlivňuje krevní cirkulaci, svalovou kontrolu, prohloubení dýchání, narovnáání páteře, umožňuje celkovou harmonizaci a vnitřní klid. Vlivem cvičení se pohyby člověka stávají plynulejší, uvolněnější a spontánnější (Kohn, 2005, 188).

WUSHU JAKO BOJOVÁ CESTA

V návaznosti na text Martínkové a Vágnera (2010, 33 nn.) označujeme za bojové cesty využití bojových technik s cílem, který je určován různými výchovnými, filosofickými či náboženskými systémy. V případě čínských bojových cest se jedná o spojení bojových technik s náboženstvím (hlavně taoismem a buddhismem),⁹ jež se stává hlavním smyslem praktikování *wushu*. Bojové techniky pak nejsou určeny k boji, ale stávají se prostředky vedoucími k cíli daného náboženství (v taoismu například k dosažení přirozenosti v souladu s *dao (tao)*, v buddhismu k dosažení „osvícení“).

K propojení bojových aktivit s náboženstvím v Číně docházelo v souvislosti s životem v kláštorech. Nejznámější je zmiňovaný Šaolinský klášter spojený s legendou o příchodu indického mnicha Bódhidharmy, který byl považován za zakladatele buddhismu v Číně.¹⁰ Podle legendy představil Bódhidharma mnichům Šaolinského kláštera buddhistické meditace, které ze zdravotních důvodů doplnil fyzickými cvičeními bojového charakteru – vycházející z indického umění *karapaito*. Mniši tato cvičení dále rozvíjeli a spojovali je s dalšími vlivy z celé Číny (Pavelka & Stich, 2012, 54 n.). Tato cvičení se postupně zdokonalovala až do velmi propracované formy (Kurfürst, 1992a).

V tomto kontextu se nabízí otázka, která umožňuje blíže vysvětlit povahu bojových cest: jak může být násilí odsuzující buddhismus spojen s praktikováním bojových technik? Jde-li o bojovou cestu, není toto spojení problémem, protože bojové techniky zde nejsou určeny k přímému boji, nýbrž jsou prostředkem ke zklidnění a uvolnění mysli. Jedná-li se o přímý boj, je pravda, že v minulosti byli mniši v případě potřeby zapojeni do obrany kláštera. Strategická pozice Šaolinského kláštera umožnila mnichům účast i ve větších konfliktech, skrze níž si klášter za dynastie Tang na určitou dobu zabezpečil vládní podporu. Je ovšem třeba zdůraznit, že vlastnímu boji se pak převážně věnovali mniši-laikové (srv. Shahar, 2008).

WUSHU JAKO EXHIBIČNÍ VYSTOUPENÍ

Smyslem *wushu* může být také pouhá prezentace forem. Jedná se o nesoutěžní představení bojových forem, ve kterém jde především o symbolické zprostředkování tradičních motivů. Smyslem *wushu* je zde tedy exhibiční vystoupení a s ním související divadelní průprava.

Mezi významná vystoupení v Číně lze zařadit lví a dračí tanec.¹¹ Tato exhibiční vystoupení tradičně doprovázejí různé kulturní akce. Lví tanec tvoří jeden ze základních

---

⁹ Východní náboženství je třeba chápat v jejich specifické podobě, která je odlišná od západního pojetí.

¹⁰ Bódhidharma (nazývaný též But Tor nebo Da Mo) není historicky doloženou postavou, jeho údajný příchod do Číny se datuje začátkem 6. stol. n. l. (Bondy, 1993, 205; Král, 1990, 13).

¹¹ Drak i lev patří v Číně k magickým zvířatům zajišťující ochranu a štěstí.

pilířů tradiční čínské kultury, Číňané jím například projevují lásku k rodné zemi, je součástí oslav narozenin či otevření nových podniků. Dračí tanec byl symbolem nebeského mandátu císaře. Lví a dračí tanec lze kombinovat, existuje mnoho typů, které se od sebe liší pojetím zvířete, jeho pohybů a celkovým výrazem. (Krumpálová, 2012).

Představení může vyžadovat spolupráci až několika desítek osob a každá role si žádá jiné dovednosti. Účast předpokládá několikaleté základy *wushu* – praktikující se učí základním krokům, upevňuje základní postoje, učí se pohybovat na kůlech atd. Důležitá je i kontrola dechu. „Umění kontroly dechu a umění regulovat vitální energii protékající tělem jsou metody vedoucí k dosažení intenzivní jevištní přítomnosti“ (Kalvodová, 2003, 216). Trénink je náročný a vyžaduje pravidelnost.

WUSHU V ČESKÉ REPUBLICCE

V České republice se *wushu* praktikuje přibližně třicet let. Je zde okolo sta škol a většina z nich je vedena českými učiteli, kteří mají často své čínské mistry žijící v Čechách, v okolních evropských zemích, v Americe, na Tchaj-wanu nebo v samotné Číně. Většina škol se zabývá *wushu* jakožto bojovým uměním, důležitý je i zdravotní aspekt. V současné době začínají vznikat i školy sportovního *wushu*, avšak o tento mladý sport zatím není velký zájem.

V České republice žije několik čínských mistrů *wushu* a téměř všichni zde mají své žáky. Jsou zde velké školy, které vedou čeští i čínští trenéři a mistři. Je otázkou, zda je vhodné učit se přímo od čínského mistra, nebo je lepší, aby *wushu* učil český učitel. Český učitel *wushu* vždy určitým způsobem modifikuje. Je proto vhodné, aby své studenty pravidelně vodil ke svému čínskému mistrovi. Zkušenost s výukou *taiji quan* mistra Čeng Man-čchinga popisuje Wolf Lowenthal v knize *Nic vám netajím*. Lowenthal (2005) zdůrazňuje, že čínský mistr předává učení včetně čínského myšlení, a to je pro pochopení *wushu* nepostradatelné. Toho lze docílit i beze slov.

Vztah mistra a žáka v tradičním *wushu* jsme připodobnili vztahům v rodině. Mistr tráví s blízkými žáky téměř všechnen čas. Přízeň mistra je však třeba si zasloužit. Je to dlouhodobý proces, při kterém mistr zjišťuje, zda žák skutečně stojí o jeho péči a intenzivní rozvoj. Přijetí, jež je vždy spojené se značnou péčí mistra, se může lišit – sám žák však musí nejdříve prokázat vytrvalost a oddanost. Mistr obvykle opravdovému zájemci neposkytne individuální péči ihned, ale nejprve mu nabídne například výuku zdarma. Péče o jeho rozvoj náleží zprvu starším žákům. Teprve po prokázání píle a skutečného zájmu se mistr začíná věnovat žákovi osobně. Jakmile se však žák přestane snažit, přízeň se velice rychle vytrácí a těžko se opět získává – v duchu čínského přísloví: „Každý den trénování je den zlepšování se. Den nicnedělaní znamená ztrátu tří dnů.“ Intenzivní osobní vztah s mistrem většina západních žáků nezažije, protože dnes lidé často cvičí *wushu* jako jednu z mnoha svých aktivit. Na Západě je *wushu* považováno spíše za individuální aktivitu. Naopak v Číně se cvičení odehrává v kolektivu – proto je také tím, na koho se vždy odkazuje, příslušná „škola“ *wushu*, tedy určité společenství lidí praktikující *wushu*.

Životní styl čínského mistra nemusí korespondovat se způsobem života v jeho novém působišti. Mistr může být „jiný“ a tato jinakost je v Číně respektována. V novém prostředí většinou potřebuje pomocníka, který ho naučí místním zvykům a pomůže s jazykem a formální organizací běžného života. Tak tomu je i u většiny

čínských mistrů žijících v České republice (Veselý, 2001). Prosperující školy bojových umění vedené jen čínským mistrem u nás téměř neexistují. Spravování škol bojových umění je náročné, je to práce na plný úvazek.

Přestože v současné Číně zájem o *wushu* mírně poklesl, je stále považováno za nedílnou součást kulturního dědictví. Školy *wushu* se v Číně významně podílejí na kulturním dění ve společnosti; při svátcích, slavnostech a významných událostech jsou zvány, aby v exhibičním vystoupení představily *wushu* široké veřejnosti. Učitelé *wushu* bývají zváni jako vážení hosté na různé politické i společenské akce. V České republice patří většina škol *wushu* mezi tělovýchovné a zdravotní aktivity a jedná se většinou o večerní kurzy. Výběr školy není snadný. Začátečník často neví, co očekávat, a vzhledem ke krátké době praktikování *wushu* u nás se zatím nemůžeme spolehnout na ukazatele kvality škol podle hesla „dobré školy přežívají po generace, špatné zaniknou se svým učitelem“.

ZÁVĚR

Praktikování *wushu* je každodenní náplní života velkého počtu lidí nejen na území Číny. Čína však zůstává zemí, kde se *wushu* zrodilo a kde se stále vyvíjí. Číňané jsou na něj hrdí, vnímají ho jako účinný nástroj sebeobrany a vyzdvihují jeho zdravotní, kulturní, společenské, historické, etické a filosofické hodnoty. Ve 20. století se od tradičního pojetí částečně oddělily školy s převažující výkonnostní složkou, dále pak školy upřednostňující převážně zdravotní aspekty. Svým způsobem je ve *wushu* uchováno mnohé z tradic starověké Číny. *Wushu* je ideálním médiem při přenosu kulturních hodnot mezi generacemi, pomáhá však navíc otevřít i dialog mezi kulturami.

LITERATURA

- BONDY, E. (1993) *Čínská filosofie*. Praha : Vokno.
- BONDY, E. (1997) *Indická filosofie*. Praha : Vokno.
- CHEGONGZHUANG, X. (1991). *Čínská bojová umění*. Praha : SmartPen.
- CHEONG, A. (2006) *Dějiny čínského myšlení*. Praha : DharmaGaia.
- COHEN, P. A. (1997) *History in Three Keys: The Boxes as Event, Experience, and Myth*. New York : Columbia University Press.
- DRAEGER, D. F. & SMITH, R. W. (1995) *Asijská bojová umění*. Bratislava : CAD Press.
- EBERHARD, W. (2001) *Lexikon čínských symbolů*. Praha : Volvox globator.
- HONG, Y. (2008) *Tai Chi Chuan: State of the Art in International Research (Medicine and Sport Science)*. S. Karger AD.
- KALA, P. & KURFÜRST, Z. (1994) *Qigong: cviky pro práci s vnitřní energií*. 1. díl. Adamov : Temple.
- KALVODOVÁ, D. (2003) *Asijské divadlo na konci milénia*. Praha : Academia.
- Knihy proměn* (přel. O. Král) (2001) Lásenice : Maxima.
- KOHN, L. (2005) *Health and long life the Chinese way*. Cambridge, MA : Three Pines Press.
- KRÁL, O. (2005) *Čínská filosofie. Pohled z dějin*. Lásenice : Maxima.
- KRÁL, O. (1990) Chuej-neng a jeho text. In CHUEJ-NENG. *Tribunová sútra šestého patriarchy*. Praha : Odeon.
- KRUMPÁLOVÁ, K. (2012) *Lvi tanec* [online]. [cit. 2012-12-30]. Dostupné z: http://www.budonews.cz/lvi-tanec--budonews_id-44.
- KURFÜRST, Z. (1992a) *Historie wu shu*. Adamov : Temple.
- KURFÜRST, Z. (1992b) *Wu Shu – Kung-fu*. Adamov : Temple.
- LAO-C' (2003) *Tao te ťing* (přel. B. Krebsová). Praha : DharmaGaia.
- LOWENTHAL, W. (2005) *Nic vám netajím*. Praha : Argo.

- MARTÍNKOVÁ, I. & VÁGNER, M. (2010) Terminologické vymezení bojových aktivit v oblasti kinantropologie. *Česká kinantropologie*, 2010, vol. 14, no. 1, p. 29–38.
- PALMER, D. A. (2007) *Qigong Fever: Body, Science and Utopia in China*. London : Hurst & Company.
- PAVELKA, R. & STICH, J. (2012) *Vývoj bojových sportů*. Praha : Karolinum.
- Rules of Sanshou* [online]. [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.iwuf.org/rule1.asp>.
- Rules of Taolu* [online]. [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.iwuf.org/rule.asp>.
- SHAHAR, M. (2008) *The Shaolin monastery: history, religion, and the Chinese martial arts*. Honolulu : University of Hawai'i Press.
- ŠEBEJ, F. (1990) *Karate*. Bratislava : Šport.
- VESELÝ, T. (2011) *Projev čínské filozofie v bojovém umění wushu*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha : UK FTVS.
- YANG, J. M. (2002) *Středověké čínské zbraně*. Bratislava : CAD Press.

PhDr. Irena Martínková, Ph.D.

UK FTVS, J. Martího 31, 162 52 Praha 6-Vešelavín

e-mail: martinkova@ftvs.cuni.cz